

گزارش پژوهشی :

بررسی وضعیت تجارت ایران با اتحادیه اروپا

انديشگده اقتصاد مقاومتي

گروه توليد و تجارت

فرداد ماه ۱۳۹۷

رهبر معظم انقلاب: علاج برون رفت از مشکلات کشور «اقتصاد مقاومتی» است.

معرفی اندیشکده اقتصاد مقاومتی

اندیشکده اقتصاد مقاومتی یک کانون تفکر با مأموریت «تصمیم سازی برای حل مسائل اقتصاد کشور در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی» است که در سال ۱۳۹۵ فعالیت رسمی خود را آغاز نمود.

شناسایی شبکه مسائل در هر حوزه موضوعی، طراحی راهکار برای حل مسائل احصاء شده و هم‌اندیشی جهت ارزیابی و تدقیق آن، بررسی تجربیات جهانی، طرح مباحث در فضای نخبگانی و رسانه‌ای و پیگیری راهکارهای ارائه شده از دستگاه‌ها و مسئولین مرتبط به منظور اتخاذ تصمیمات لازم، از جمله فعالیت‌هایی است که در اندیشکده انجام می‌شود.

علاقه‌مندان می‌توانند از طریق سایت Mett.ir با اندیشکده اقتصاد مقاومتی در ارتباط باشند و نظرات، انتقادات و پیشنهادهای خود را در خصوص این گزارش و همچنین سایر فعالیت‌های اندیشکده، مطرح کنند.

بررسی وضعیت تجارت ایران با اتحادیه اروپا

تولید و تجارت	گروه موضوعی:
پژوهشی	نوع گزارش:
۱۳۹۷۰۶۳۰۲	شناسه:
۱۳۹۷/۰۶/۲۵	تاریخ انتشار:
روح‌الله مهدوی	تهیه و تدوین:
سید هادی رهگشای	مدیر مطالعه:
محمد امینی‌رعیا	ناظر علمی:

خلاصه مدیریتی

اتحادیه اروپا به مجموعه‌ای از ۲۸ کشور اروپایی شامل برترین قدرتهای اقتصادی اروپا گفته می‌شود که در قالب یک نهاد چند ملیتی متحد شده‌اند. سیاست‌ها و قوانین اعضای اتحادیه اروپا در بخش‌های تجارت، کشاورزی و مهاجرت به صورت یکسان و از سوی نمایندگان کشورهای عضو تعیین می‌شود. به همین دلیل اعضای اتحادیه اروپا مستقلاً قادر به تصمیم‌گیری درباره روابط تجاری دوجانبه با دیگران نیستند و لازم است این کشورها را به صورت یک مجموعه واحد در نظر گرفت.

جمعیت ساکن در این منطقه برابر ۵۱۲ میلیون نفر است که از این لحاظ پس از چین و هند با اختلاف زیاد در جایگاه سوم جهان قرار می‌گیرد. این اتحادیه پس از چین دومین قدرت بزرگ اقتصادی جهان بر اساس تولید ناخالص داخلی (شاخص برابری قدرت خرید) محسوب می‌شود. تولید ناخالص داخلی این منطقه در سال ۲۰۱۷ برابر ۲۲ تریلیون دلار بوده است. در همین سال چین و آمریکا که هم‌اکنون رتبه‌های اول و سوم را در جهان دارند به ترتیب ۲۵,۲ و ۲۰,۴ تریلیون دلار تولید ناخالص داخلی داشته‌اند.

همچنین اتحادیه اروپا به لحاظ صادرات پس از چین و به لحاظ واردات پس از آمریکا جایگاه دوم را در جهان دارد. حجم صادرات اعضای اتحادیه اروپا به خارج از این منطقه در سال ۲۰۱۷ برابر ۲,۲ تریلیون دلار و حجم واردات آن برابر ۲,۴ تریلیون دلار بوده است.

اعضای اتحادیه اروپا به لحاظ اقتدار اقتصادی و صنعتی در سطوح گوناگونی هستند و بعضاً اختلاف زیادی با یکدیگر دارند که همین مسئله، تبدیل به یک چالش برای ادامه حیات این نهاد چند ملیتی شده است. آلمان در میان اعضای اتحادیه اروپا در بسیاری از شاخص‌های اقتصادی کلان، با اختلاف زیاد جایگاه اول را دارد. پس از آلمان کشورهای فرانسه، انگلیس و ایتالیا قدرتهای اقتصادی برتر اتحادیه اروپا محسوب می‌شوند.

ایران در مقایسه با اعضای اتحادیه اروپا با ۱۷۴۹ میلیارد دلار تولید ناخالص داخلی با فاصله کمی پس از اسپانیا رتبه ششم را به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۹۶ آلمان، فرانسه و هلند در میان اعضای اتحادیه اروپا بیشترین صادرات را به ایران داشته‌اند. واردات اعضای اتحادیه اروپا از ایران در مقایسه با سایر شرکای بزرگ تجاری ایران، بسیار کم بوده به طوری که ایتالیا با رقم ۴۲۳ میلیون دلار اولین مقصد صادرات ایران به اتحادیه اروپا و چهاردهمین مقصد صادرات ایران بوده است.

ایران در سال گذشته بالغ بر ۱,۵ میلیارد دلار کالای غیرنفتی به اتحادیه اروپا صادر کرده است. این رقم، ۳ درصد از کل صادرات غیر نفتی ۴۷ میلیارد دلاری ایران را تشکیل می‌دهد و در برابر کل واردات اتحادیه اروپا تقریباً صفر محسوب می‌شود.

همچنین حجم کل صادرات نفت ایران در سال ۲۰۱۷ برابر ۴۳ میلیارد دلار بوده است که ۲۷,۶ درصد از آن به چین، ۲۳ درصد به اتحادیه اروپا و ۲۱,۳ درصد آن به هند صادر شده است. در نتیجه اتحادیه اروپا با رقم ۹,۸ میلیارد دلار، دومین مقصد صادرات نفت ایران در سال ۲۰۱۷ بوده است. در مقابل، حجم واردات ایران از اتحادیه اروپا در سال گذشته برابر ۱۲,۱ میلیارد دلار بوده است. این مبلغ ۲۲,۳ درصد از کل واردات ایران را تشکیل می‌دهد.

این آمارها نشان می‌دهد بیشترین وابستگی میان ایران و اتحادیه اروپا، صادرات نفت ایران و واردات محصول از اتحادیه اروپا است؛ با این وجود، اتحادیه اروپا هیچگاه بازار غیرنفتی خود را به روی ایران نگشوده و در مقابل، همواره از مزیت صادرات محصول به ایران استفاده کرده است. همچنین بررسی‌ها حاکی از آن است که چه در صادرات نفت و چه در واردات محصولات مشابهی که از اروپا وارد می‌شود، ایران می‌تواند شرکای دیگری برای خود انتخاب کند.

در بخش اول این گزارش اتحادیه اروپا به طور مختصر معرفی شده و در شاخص‌هایی مانند جمعیت، تولید ناخالص داخلی، حجم صادرات، حجم واردات، مصرف نفت و جایگاه واحد پول رسمی، با بزرگترین قدرتهای اقتصادی جهان مقایسه شده است.

در بخش دوم این گزارش وضعیت ایران و اعضای اتحادیه اروپا در شاخص‌های گوناگون اقتصادی و تجاری مورد مقایسه قرار گرفته است.

بخش سوم این گزارش به تجزیه و تحلیل صادرات ایران به اتحادیه اروپا اختصاص دارد. در این بخش مهمترین واردکنندگان نفت و کالاهای غیر نفتی ایران از اعضای اتحادیه اروپا معرفی شده اند، کالاهای غیر نفتی صادر شده به لحاظ قیمت و ارزش افزوده دسته بندی شده و روند ۱۰ ساله صادرات ایران به اتحادیه اروپا به صورت کلی و همچنین به تفکیک گروه‌های کالایی اصلی مورد بررسی قرار گرفته است.

تجزیه و تحلیل واردات ایران از اتحادیه اروپا و مشخص کردن سهم هر یک از اعضای اتحادیه اروپا از واردات ایران، در بخش چهارم این گزارش انجام شده است. روند ۱۰ ساله واردات ایران از اتحادیه اروپا و همچنین تاثیر تحریم‌های اقتصادی آمریکا علیه ایران در سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ بر واردات ایران از اتحادیه اروپا در این بخش بررسی شده است.

بخش پایانی این گزارش به دلیل تاثیر شدید روابط تجاری ایران و اتحادیه اروپا از سیاستهای آمریکا، به معرفی کلیات روابط تجاری اتحادیه اروپا با آمریکا اختصاص دارد. وابستگی شدید قدرتهای بزرگ اتحادیه اروپا به بازار آمریکا از نکات مهم این فصل است که بدان پرداخته شده است.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۷
فصل ۱. بررسی وضعیت اقتصادی اتحادیه اروپا در مقایسه با جهان.....	۹
۱-۱- جمعیت.....	۹
۲-۱- تولید ناخالص داخلی.....	۹
۳-۱- رشد اقتصادی.....	۱۰
۴-۱- سرانه تولید ناخالص داخلی.....	۱۱
۵-۱- صادرات و واردات کالا.....	۱۲
۶-۱- واردات نفت.....	۱۲
۷-۱- تراز تجاری.....	۱۵
۸-۱- حجم بدهی خارجی.....	۱۶
۹-۱- جایگاه واحد پول اتحادیه اروپا (یورو) در جهان.....	۱۷
فصل ۲. مقایسه اقتصاد ایران و اتحادیه اروپا.....	۱۹
۱-۲- مقدمه.....	۱۹
۲-۲- جمعیت.....	۱۹
۳-۲- تولید ناخالص داخلی.....	۲۱
۴-۲- رشد اقتصادی.....	۲۲
۵-۲- سرانه تولید ناخالص داخلی.....	۲۵
۶-۲- درات کالا.....	۲۶
۷-۲- واردات از جهان.....	۳۱
۸-۲- تجارت نفت.....	۳۲
۹-۲- تراز تجاری.....	۳۳
فصل ۳. وضعیت صادرات ایران به اتحادیه اروپا.....	۳۶
۱-۳- مقدمه.....	۳۶
۲-۳- مهمترین محصولات صادرشده به اتحادیه اروپا.....	۳۷
۳-۳- تنوع کالاهای مبادله شده بین ایران و اتحادیه اروپا.....	۳۸
۴-۳- دسته‌بندی کالاهای صادرشده از نظر ارزش افزوده.....	۴۰
۵-۳- ظرفیت بازار اتحادیه اروپا برای توسعه صادرات ایران.....	۴۰
۶-۳- بررسی روند صادرات ایران به اتحادیه اروپا در ۱۰ سال گذشته.....	۴۲
۷-۳- صادرات نفت ایران به اتحادیه اروپا در ۱۰ سال گذشته.....	۴۳
۸-۳- مهمترین شرکای تجاری ایران در اتحادیه اروپا.....	۴۴
۹-۳- صادرات نفت به اعضای اتحادیه اروپا.....	۴۵
۱۰-۳- بررسی تاثیر تحریم‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۳ بر صادرات ایران به اتحادیه اروپا.....	۴۶
فصل ۴. وضعیت واردات ایران از اتحادیه اروپا.....	۵۱
۱-۴- مقدمه.....	۵۱
۲-۴- بررسی کیفیت کالاهای وارد شده از حوزه‌ی اتحادیه اروپا.....	۵۱
۳-۴- تنوع واردات از اتحادیه اروپا در مقایسه با سایر نقاط جهان.....	۵۳
۴-۴- دسته بندی کلی تر کالاهای واردشده از اتحادیه اروپا.....	۵۵

۵۶	۳-۵-۴ محصول با بیشترین واردات از مهمترین شرکای تجاری اتحادیه اروپا.....
۵۷	۴-۶ بررسی تاثیرات تحریم‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۳ بر واردات از اتحادیه اروپا.....
۶۳	۴-۷ بررسی توانایی ایران در تولید و صادرات کالاهای وارد شده از اتحادیه اروپا.....
۶۴	فصل ۵. کلیات روابط تجاری اتحادیه اروپا با آمریکا.....
۶۷	فصل ۶. جمع بندی.....
۷۰	منابع.....

فهرست جداول

۱۶	جدول ۱. مقایسه بدهی خارجی کشورهای اروپایی.....
۲۹	جدول ۲. مقایسه بیشترین صادرات ایران با اعضای اتحادیه اروپا (میلیارد دلار).....
۳۳	جدول ۳. مبادی واردات نفت کشورهای اتحادیه اروپا.....
۳۹	جدول ۴. وزن و تنوع ارزشی کالاهای صادراتی ایران به اتحادیه اروپا.....
۵۳	جدول ۶. تنوع ارزشی واردات ایران از اتحادیه اروپا.....
۵۷	جدول ۷. محصولات اصلی وارد شده از مهمترین شرکای تجاری ایران در اتحادیه اروپا.....

فهرست شکل‌ها

۸	شکل ۱. نقشه کشورهای اروپایی.....
---	----------------------------------

فهرست نمودارها

۹	نمودار ۱. مقایسه جمعیت اتحادیه اروپا با قدرتهای بزرگ اقتصادی.....
۱۰	نمودار ۲. مقایسه تولید ناخالص داخلی اروپا با قدرتهای اقتصادی.....
۱۱	نمودار ۳. مقایسه رشد تولید ناخالص داخلی اروپا و قدرتهای اقتصادی.....
۱۲	نمودار ۴. مقایسه سرانه تولید ناخالص داخلی اروپا با قدرتهای اقتصادی.....
۱۲	نمودار ۵. مقایسه حجم تجارت اروپا با قدرتهای اقتصادی.....
۱۳	نمودار ۶. مقایسه واردات نفت اروپا با قدرتهای اقتصادی.....
۱۴	نمودار ۷. بزرگترین واردکنندگان نفت اتحادیه اروپا.....
۱۵	نمودار ۸. تراز تجاری کشورهای اروپا.....
۱۷	نمودار ۹. سهم واحدهای پولی از مبادلات بین‌المللی.....
۱۸	نمودار ۱۰. تغییرات سهم ارزشها در مبادلات جهانی.....
۲۰	نمودار ۱۱. مقایسه جمعیت ایران با اعضای اتحادیه اروپا.....
۲۲	نمودار ۱۲. تولید ناخالص داخلی براساس برابری قدرت خرید.....
۲۴	نمودار ۱۳. مقایسه رشد تولید ناخالص ایران با اعضای اتحادیه اروپا.....
۲۶	نمودار ۱۴. مقایسه سرانه تولید ناخالص ایران با اعضای اتحادیه اروپا.....
۲۸	نمودار ۱۵. مقایسه صادرات غیرنفتی ایران با اعضای اتحادیه اروپا.....
۳۲	نمودار ۱۶. مقایسه واردات ایران با اعضای اتحادیه اروپا.....

- نمودار ۱۷. تامین کنندگان نفت اتحادیه اروپا ۳۳
- نمودار ۱۸. تراز تجاری ایران با اعضای اتحادیه اروپا ۳۵
- نمودار ۱۹. ده مقصد اول صادرات غیرنفتی ایران ۳۶
- نمودار ۲۰. ده مقصد اول صادرات نفت ایران ۳۷
- نمودار ۲۱. اقلام عمده صادرشده ایران به اتحادیه اروپا ۳۸
- نمودار ۲۲. تنوع کالاهای تجارت شده بین ایران و اتحادیه اروپا ۳۹
- نمودار ۲۳. قیمت کالاهای صادرشده از ایران به اتحادیه اروپا ۴۰
- نمودار ۲۴. میزان صادرات کالاهای ایرانی به اتحادیه اروپا و جهان در مقایسه با واردات اتحادیه اروپا ۴۱
- نمودار ۲۵. تعرفه‌ی اعمال شده از سوی اتحادیه اروپا بر محصولات مزیت‌دار ایران ۴۲
- نمودار ۲۶. صادرات غیرنفتی ایران به اتحادیه اروپا در ۱۰ سال گذشته ۴۳
- نمودار ۲۷. سهم اتحادیه اروپا از کالاهای غیرنفتی صادرشده از ایران در ۱۰ سال گذشته ۴۳
- نمودار ۲۸. صادرات نفت ایران به اتحادیه اروپا و جهان در ۱۰ سال گذشته ۴۴
- نمودار ۲۹. مقایسه حجم صادرات غیرنفتی ایران به مقاصد اصلی اتحادیه اروپا با مقاصد اصلی جهان ۴۵
- نمودار ۳۰. حجم صادرات نفت ایران به اعضای اتحادیه اروپا ۴۶
- نمودار ۳۱. تاثیر تحریمهای ۲۰۱۲-۲۰۱۳ بر صادرات ایران به اتحادیه اروپا در گروههای کالایی مختلف ۵۰
- نمودار ۳۲. کشورهای عمده طرف معامله ایران در واردات از جهان در مقایسه با کشورهای عمده مبدا واردات ایران از اتحادیه اروپا ۵۱
- نمودار ۳۳. سهم اقلام عمده وارد شده از اتحادیه اروپا ۵۲
- نمودار ۳۴. اقلام واردشده از اتحادیه اروپا به ایران در مقایسه با واردات از سایر نقاط جهان ۵۴
- نمودار ۳۵. دسته بندی کالاهای وارد شده از اتحادیه اروپا به ایران ۵۵
- نمودار ۳۶. مقایسه واردات گروههای کالا از اتحادیه اروپا توسط ایران با واردات گروههای کالا از سایر نقاط جهان ۵۶
- نمودار ۳۷. حجم واردات ایران از اتحادیه اروپا در دهه گذشته ۵۸
- نمودار ۳۸. واردات ایران از کشورهای اروپایی به تفکیک گروههای کالایی ۶۲
- نمودار ۳۹. واردات کالاهای اتحادیه اروپا که ایران توان تولید و صادرات آنها را دارد ۶۳
- نمودار ۴۰. مقاصد عمده صادرات اتحادیه اروپا ۶۴
- نمودار ۴۱. مبادی عمده واردات اتحادیه اروپا ۶۵
- نمودار ۴۲. تراز تجاری اعضای اتحادیه اروپا با آمریکا ۶۶